

ZÁVĚR

Jak vyplývá z výše uvedeného, výskyt konfliktu zájmů není žádnou novinkou posledních let či desetiletí, jeho kořeny sahají hluboko do minulosti, výrazněji všimnout si jej začínáme však především s příchodem „moderního“ bankovníctví. Již na počátku 20. století se vyskytovaly dva modely možného střetu zájmů v USA. Jednak zde docházelo ke konfliktu mezi investičním a svěřeneckým bankovníctvím, kdy banky zneužívaly svého postavení a následkem toho pak poškozovaly zájmy svých klientů, druhak banky těžily z neveřejných informací, které získávaly od svých klientů a zneužívaly jich při obchodování na finančních trzích na úkor těch, kteří tyto informace nevladnili. Oba tyto nešvary se ve 20. letech a na počátku let 30. tolik rozmohly, že bylo nutno přijmout zákonnou úpravu, která by tyto eliminovala. Byl tak přijat Banking Act, který měl minimalizovat konflikt zájmů, vytvořit méně rizikový bankovní systém a hlavně obnovit důvěru v něj.

Postupem času ovšem dochází opět k další a další liberalizaci trhu, jsou čím dál více stírány rozdíly a bariéry mezi komerčním a investičním bankovníctvím, a to je třeba opět vždy vhodně upravit zákonnými prostředky, neboť riziko zneužití jde ruku v ruce s pokračující liberálností.

V posledních desetiletích dochází ke globalizaci celosvětového trhu, sjednocování a propojování prakticky všech jeho částí a oblastí. To se samozřejmě dotýká i bankovníctví. Ještě patrnější je propojenost či spíše jakási „jednotnost“ trhu v oblasti území členských zemí Evropské unie. Byla přijata řada nařízení a směrnic, která upravují problematiku v daných oblastech, především Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES o trzích finančních instrumentů (MiFID), která vznikla kvůli rostoucímu množství finančních a investičních služeb poskytovaných zákazníkům a jejímž cílem je harmonizovat ochranu investorů a umožnit přeshraniční služby po celé unii při zajištění větší transparentnosti cen finančních nástrojů. Do její působnosti mohou spadat i retailové banky a jiní poskytovatelé finančních služeb, pokud poskytují jednu nebo více specifických investičních služeb nebo činností regulovaných směrnicí. Jedním z dopadů směrnice MiFID na firmy podléhající regulaci jsou nové požadavky, jež se týkají organizace obchodní činnosti v souvislosti se snahou o větší kontrolu a evidenci obchodů.

Nová úprava střetu zájmů vycházející z této směrnice se naplno projevila i v našem právním řádu. V dřívější koncepci české právní úpravy bylo jasným cílem vůbec zamezit vzniku střetu zájmů. Cílem úpravy střetů zájmů podle MiFID však není zcela vyloučit vznik

střetů zájmů (to ani není úplně možné), ale zajistit, aby obchodník s cennými papíry přijal všechna přiměřená opatření k tomu, aby v jejich důsledku nedošlo k poškození zájmů zákazníků. Proto mnohá ustanovení MiFID (jako např. úprava best execution, provádění pokynů zákazníků, zákaz přijímání či poskytování pobídek aj.) se snaží chránit zájmy zákazníků před poškozením v důsledku existence střetu zájmů. Skutečnost, že obchodník s cennými papíry nebo určitý zákazník může získat prospěch (nebo se vyhnout ztrátě) totiž sama o sobě nepředstavuje střet zájmů. O střet zájmů se jedná až v případě, že tento prospěch (či výhoda) zároveň představuje možnou nevýhodu pro (jiného) zákazníka.

Náš právní řád převzal i třístupňovou strukturu směrnice úpravy systému řešení střetů zájmů, jež je tvořena nejprve zjišťováním střetu zájmů, dále řízením zjištěného střetu a následným oznámením střetu zájmů. Obchodník s cennými papíry je povinen učinit všechny přiměřené kroky ke zjištění střetů zájmů mezi ním (včetně jeho vedoucích osob, zaměstnanců a vázaných zástupců) a jeho zákazníky nebo mezi zákazníky navzájem, které vzniknou v průběhu poskytování investiční služby. Obchodník je dále povinen zavést a udržovat účinné postupy k řízení střetů zájmů. Pokud tato opatření v konkrétním případě nepostačují k tomu, aby s dostatečnou jistotou zajistila, že nedojde k nebezpečí poškození zájmů zákazníků, je obchodník s cennými papíry povinen zákazníkovi jasně sdělit obecný charakter nebo zdroje střetu zájmů, a to před provedením obchodu na jeho účet.

S úpravou střetu zájmů je spojena i úprava uzavírání osobních obchodů osob se zvláštním vztahem k obchodníkovi s cennými papíry. Cílem této úpravy je zabránit osobám, při jejichž činnosti vzniká nebezpečí střetu zájmů poškozujících zákazníka či které přicházejí do styku s vnitřními informacemi, uzavírat nebo pomáhat jiným osobám uzavřít takové obchody, které by představovaly zneužití informací, k nimž získaly přístup díky výkonu své funkce.

Co se týče přímo Zákona o bankách, § 19 v podstatě jediný, který upravuje konflikt zájmů v této oblasti.

Dle ustanovení § 19b, odstavce 1, je banka povinna zabránit při provádění obchodů s investičními nástroji využívání informací získaných v souvislosti s jejími úvěrovými obchody a naopak. Cílem této úpravy je zabránit zneužívání dosud veřejně nepřístupných informací, které získá banka z titulu jiné činnosti, k získání majetkového prospěchu banky. Zneužití důvěrných vnitřních informací ve prospěch jednoho účastníka trhu je v rozporu s pravidly hospodářské soutěže. Ustanovení § 19b představuje první úpravu tohoto žádoucího postupu.

Ke splnění povinností uvedených v odstavci 1 je banka povinna zejména učinit ve svém organizačním, řídicím a kontrolním systému opatření zajišťující oddělení úvěrových obchodů a obchodů s investičními nástroji (§ 19b, odst. 2). Zde nepostačí pouze oddělení investiční a úvěrové činnosti do samostatných útvarů banky, ale musí dojít i k oddělení toku informací o jednotlivých obchodech s klienty včetně řešení problémů klienta. Banka má povinnost zabránit tomuto využívání informací nejen na centrální úrovni, ale i v pobočkové síti.

Dle § 21 odst. 2 ZoB je banka a pobočka zahraniční banky je povinna evidovat v rámci účetnictví odděleně obchody na účet klienta a obchody na účet banky nebo zahraniční banky. Doklady o uskutečněných obchodech jsou banky a pobočky zahraničních bank povinny uschovávat po dobu nejméně 10 let. To by mělo také napomoci dostatečné kontrole transparentnosti prováděných obchodů a ochraně klienta před konfliktem zájmů.

Obchodníci s cennými papíry či banky mají mít zavedeny tzv. čínské zdi, tedy určitá opatření či mechanismy, které mají za úkol předcházet střetu zájmů. Jde o personální a organizační oddělení některých činností v rámci obchodníka. Tyto činnosti pak nemohou být vykonávány stejným zaměstnancem a s tím souvisí i požadavek fyzického oddělení některých pracovišť. Toto rozdělení, spolu s obecnými zásadami kontroly (princip „čtyř očí“, dvou podpisů apod.), by mělo vést k efektivnějšímu výkonu vnitřní kontroly, k prevenci případů poskytování služeb v rozporu s požadavkem odborné péče a případů, kdy dochází k narušení čestnosti obchodování a průhlednosti kapitálovém trhu.

Dále problém pak částečně řeší zejména § 20 vyhlášky ČNB č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání a zbytek je na interních předpisech jednotlivých bank, jejichž kvalita ovšem není dostatečně posuzována a kontrolována. Banky si své vnitřní předpisy úzkostlivě tají a klienti mají jen velmi malou možnost nahlédnout podrobněji do této problematiky.

Právní úprava této oblasti, a systém zabezpečení týkající se těchto otázek, tedy je na standardní úrovni a záleží na bankách, jak poctivě budou přistupovat k nastaveným pravidlům a také na orgánech dohledu, v jaké míře budou moci tento dohled vykonávat a jak se jim podaří upozornit na vyvstanuvší problémy a příp. jak bude sjednána náprava. Je to v zájmu nejen bank samotných, ale také nás všech i byť jako jen potenciálních klientů.